

Fora internetowe poświęcone atopowemu zapaleniu skóry – wyniki analizy treści

Internet forums devoted to atopic dermatitis - results of content analysis

ADRIANNA CHROMIŃSKA¹, FILIP RACIBORSKI²

¹ Wydział Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny

² Zakład Profilaktyki Zagrożeń Środowiskowych i Alergologii, Warszawski Uniwersytet Medyczny

Streszczenie

Wprowadzenie. Atopowe zapalenie skóry jest chorobą objawiającą się świądem, wykwitami oraz suchą skórą. Występowanie AZS na świecie szacuje się na poziomie 2-23% u dzieci, natomiast u osób dorosłych stanowi 7,1%. W Polsce zaś występuje na poziomie 5,3% i 4,3% u dzieci (kolejno w wieku 6-7 i 13-14 lat) oraz dorosłych – 3,02%.

Cel pracy. Poznanie i sklasyfikowanie informacji dotyczących AZS publikowanych na forach internetowych oraz odniesienie się do stosowanych działań prewencyjnych.

Materiał i metody. W badaniu zastosowano metodę analizy treści. Analizie jakościowej oraz ilościowej poddane zostały treści dotyczące AZS zamieszczane na forach. Oceniono 40 portali z czego do badania włączono 7. Publikowane informacje były w języku polskim i zostały sklasyfikowane do 9 głównych kategorii.

Wyniki. Najczęściej publikowane informacje dotyczyły leczenia oraz pielęgnacji skóry atopowej. Wszystkie portale posiadały wątki dotyczące otrzymywanych zaleceń lekarskich oraz leczenia naturalnego. Na 6 portalach udostępnione treści dotyczyły stosowanych leków, ich skuteczności, ceny. Wątki o pielęgnacji skóry dzieci oraz dorosłych znajdowały się na 6 forach. Siedem portali posiadało wpisy dotyczące polecanych kosmetyków oraz ich skuteczności. Pozostałe kategorie obejmują posty dotyczące m.in. przyczyn powstania (występowało na 5 forach), objawów, diagnostyki, porad innych użytkowników (6 forów), unikania przedmiotów codziennego użytku oraz aplikacji Dermaveel (5 portali).

Wnioski. W wyniku analizy stwierdzono, iż fora internetowe stanowią źródło wiedzy na temat AZS dla pacjentów i ich bliskich. Dla części użytkowników forum stanowi pewnego rodzaju grupę wsparcia pomocną w walce z chorobą. Uciążliwe objawy obniżają jakość życia pacjenta oraz jego rodziny, a leczenie wpływa na obciążenie budżetu domowego.

Słowa kluczowe: *atopowe zapalenie skóry, forum, jakość życia, analiza treści, leczenie*

Summary

Introduction. Atopic dermatitis is a disease manifesting itself with itching, rash and dry skin. The worldwide occurrence of AD is estimated at the level of 2-23% in children and 7.1% in adults. In Poland, it occurs at the level of 5.3% and 4.3% in children (aged 6-7 and 13-14 respectively) as well as 3.02% in adults.

Aim. Recognition and classification of AD-related information published in Internet forums as well as referencing the applied preventive measures.

Material and methods. The study employed the method of content analysis. AD-related content published in forums were subject to qualitative and quantitative analysis. 40 websites have been assessed, of which 7 have been covered by the study. The information was published in Polish; it has been broken down into 9 main categories.

Results. The most frequently published information was connected with treatment and care of atopic skin. All portals featured threads concerning received medical recommendations and natural treatment. In 6 portals, the published content was connected with the used medicine as well as effectiveness and prices thereof. Threads about skin care of both children and adults were found on 6 forums. Seven portals featured posts concerning recommended cosmetics and their effectiveness. Other categories include posts connected, among other things, with causes of the disease (featured on 5 forums), symptoms, diagnostics, advice by other users (6 forums), avoidance of everyday objects, and the Dermaveel application (5 portals).

Conclusions. The analysis has shown that Internet forums comprise a source of knowledge of atopic dermatitis for patients and their relatives. For some users, portal is a kind of support group helping in the fight against the disease. Onerous symptoms reduce the quality of life of patients and their families, while treatment affects the burden on a household budget.

Keywords: *atopic dermatitis, Internet forums, content analysis, quality of life, treatment*

© *Alergia Astma Immunologia* 2019, 24 (2): 68-75

www.alergia-astma-immunologia.pl

Adres do korespondencji / Address for correspondence

Adrianna Chromińska

ul. Aleje Jerozolimskie 141/63, 02-304 Warszawa

tel.: 503 981 679

e-mail: ada9520@wp.pl

Wykaz skrótów:

AZS - atopowe zapalenie skóry

AAD - American Academy of Dermatology

CBOS - Centrum Badań Opinii Społecznej

ECAP - Epidemiologia Chorób Alergicznych w Polsce

ECRHS II - The European Community Respiratory Health Survey II

ISAAC - The International Study of Asthma and Allergies in Childhood- Phase One

WHO (World Health Organization) - Światowa Organizacja Zdrowia

WSTĘP

Rozwój gospodarczy, uprzemysłowienie oraz urbanizacja pociągają za sobą gwałtowny wzrost występowania chorób alergicznych. W XXI wieku stały się one epidemią, a naukowcy spodziewają się ciągłego wzrostu. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) przedstawia dane, z których wynika, że 400 milionów ludzi choruje na atopowy nieżyt nosa, natomiast 300 milionów ma astmę. Do 2050 roku statystyki te wzrosną o kolejne 100 milionów. Na powstanie choroby alergicznej ma wpływ nie tylko czynnik genetyczny, ale również środowiskowy. Przykładem jest migracja ludności na obszary bardziej rozwinięte. Niesie ona za sobą kontakt z nowymi alergenami, zmianę trybu i stylu życia oraz większe zanieczyszczenia środowiska. Wpływa to na rozwój zaburzeń alergicznych. Z takimi czynnikami ryzyka, oprócz wyżej wymienionych schorzeń, związane jest także atopowe zapalenie skóry [1-3]. Atopia występuje zazwyczaj w wieku dziecięcym. Ma charakter przewlekły z okresami remisji. Jej objawy to uporczywy świąd, wykwit rumieniowo-grudkowy oraz sucha i szorstka skóra występująca najczęściej na skórze głowy, twarzy, tułowiu oraz w zgięciach kończyn górnych i dolnych. Należy wspomnieć także, że atopowe zapalenie skóry wiąże się z występowaniem astmy lub atopowego nieżytu nosa. Mamy wtedy do czynienia z tzw. marszem atopowym [4, 5].

Według danych międzynarodowego badania *The International Study of Asthma and Allergies in Childhood - Phase One* (ISAAC) występowanie atopii waha się między 2-23% populacji dziecięcej. Najwięcej przypadków w wieku 6-7 lat i 13-14 lat zanotowano odpowiednio w północnej części Europy m.in. w Szwecji (22,3% i 12,9%) czy Wielkiej Brytanii (16% i 10,6%). Natomiast bardzo rzadko występuje na Litwie i w Chinach, gdzie nie przekracza 3% [6]. Trzecia faza badania ISAAC przedstawia wzrost występowania AZS u dzieci w wieku 6-7 lat oraz na obszarach mniej rozwiniętych tj. Ameryka Łacińska i Azja [7, 8]. Inne badanie - *The European Community Respiratory Health Survey II* (ECRHS II) - obejmujące populację dorosłych (20-44 lata) szacuje występowanie AZS na poziomie 7,1%. Badanie ECAP, które przedstawia dane dla populacji Polskiej wskazuje obecność atopii u około 5,3% dzieci w wieku 6-7 lat, 4,3% w wieku 13-14 oraz 3,02% u dorosłych [9].

Internet jest najpopularniejszym źródłem pozyskiwania informacji wśród społeczeństwa - również w dziedzinie medycyny [10, 11]. Potwierdzają to wyniki badania wykonanego przez Polskie Badania Internetowe, w którym 85% respondentów wskazuje, iż Internet stanowi dla nich najważniejsze źródło wiedzy o zdrowiu [12]. Do najczęściej poszukiwanych informacji dotyczących sfery zdrowia należą: objawy chorobowe (53%), zdrowy styl życia (45,6%), placówki ochrony zdrowia (40,3%), metody leczenia (38,9%) oraz informacje na temat lekarzy (34,2%). Aby je odszukać internauci najczęściej korzystają z forów internetowych i grup dyskusyjnych (70,7%), ze specjalistycznych

portali medycznych lub serwisów informacyjnych (65,8%) oraz encyklopedii internetowych (55,3%) [13]. Przyczynami wykorzystania takich narzędzi jako główne źródło wiedzy medycznej jest m.in. anonimowość, szybki i nieograniczony dostęp oraz ilość materiałów zamieszczonych w jednym miejscu [12]. Mimo, iż Internet zawiera mnóstwo informacji, a dostęp do niego jest stosunkowo łatwy nie oznacza, że jest rzetelnym i wiarygodnym źródłem [11]. Ankietowani uważają Internet za wiarygodne źródło wiedzy umieszczając go na trzecim miejscu zaraz po lekarzu i książkach medycznych [13]. Wartość naukowa odszukanych danych oraz umiejętność ich weryfikacji jest bardzo ważna. Badania Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS) pokazują, że 17% respondentów przynajmniej raz nie zastosowała się do zaleceń lekarskich ze względu na zdobyte informacje na temat choroby w Internecie [11, 14].

Celem pracy było poznanie i sklasyfikowanie informacji dotyczących AZS publikowanych na forach internetowych oraz odniesienie się do stosowanych działań prewencyjnych.

MATERIAŁ I METODY

Badanie przeprowadzono z wykorzystaniem metody analizy treści. Polega ona na klasyfikowaniu oraz analizowaniu słów, zwrotów, pojęć zawartych w wybranym materiale źródłowym. W badaniach tego rodzaju uwzględnia się nie tylko częstość występowania poszczególnych treści, ale również związki między nimi. Materiałem źródłowym może być zarówno komunikat tekstowy przekazywany słownie jak i pisemnie (np. książki, dokumenty, notatki) [15]. Wyróżniamy indukcyjną oraz dedukcyjną analizę treści. W badaniu zastosowano analizę indukcyjną. Polega ona na kodowaniu treści, które następnie są przydzielane w podgrupy i główne kategorie. Zakwalifikowanie treści do formułowanych kategorii zależy od interpretacji badacza [16]. Analizie jakościowej i ilościowej poddano treści zamieszczone na forach internetowych. Posłużono się najpopularniejszą obecnie wyszukiwarką internetową Google, z której korzysta 91,42% użytkowników na całym świecie [17]. Hasło wpisane w wyszukiwarkę przechodzi przez różne algorytmy. Początkowo następuje analiza szukanych słów, częstotliwość i miejsca ich występowania na stronach, następnie oceniana jest przydatność strony i powiązanie kontekstu z wcześniejszymi zapytaniami. Przed wyświetleniem ostatecznego wyniku sprawdzane jest dopasowanie stron do zagadnienia czy obszaru tematycznego [18].

W okno wyszukiwania Google wpisano frazę „atopowe zapalenie skóry fora internetowe” i wybrano 40 pierwszych odnalezionych pozycji. Wyszukane strony, które miały charakter tylko informacyjny bez możliwości komentowania zostały pominięte. Każde forum zakwalifikowane do badania przeanalizowano pod kątem tematyki poruszanych

wątków. W wyszukiwarce na forach wpisano zwrot „atopowe zapalenie skóry”, a wyniki analizowano pod kątem ich zgodności. Wątki niezwiązane z tematem atopii nie były brane pod uwagę. Nie uwzględniono terminu „AZS”, gdyż jest on zbieżny między innymi ze skrótem organizacji Akademicki Związek Sportowy. Przyjmując liczbę wątków o tematyce AZS jako kryterium wybrano 8 najczęściej odwiedzanych forów (tab. I). Wątki posortowano według daty powstania od najnowszych do najstarszych i z każdego forum wybrano 10 pierwszych wątków. Analizowane wątki zawierały informacje publikowane w okresie od 2006 do 2018 roku.

Następnie, z każdego wątku dobrano po 5 najświeższych postów zamieszczonych przez internautów. Wypowiedzi, które nie były związane z tematem badania zostały pomijane, w zamian dobierano kolejny post poniżej. Jedno z ośmiu wybranych forów nie kwalifikowało się do badania ze względu na zbyt małą ilość zamieszczanych postów w wątkach i zostało pominięte. Zebrane materiały poddano głębokiej analizie oraz zastosowano względem nich system punktowy. Przydzielenie punktu zależało od obecności danych treści na forum bądź ich braku. Wyodrębnione podkategorie usystematyzowano pod względem merytorycznym, a dzięki temu wyróżniono 9 głównych kategorii.

Pierwszą kategorią jest etiologia choroby, która obejmuje kwestie powstania choroby, co ją wywołuje i dlaczego. Zawiera 1 podkategorie. Kolejną jest obraz kliniczny atopowego zapalenia skóry, charakteryzuje chorobę m.in. pod względem jej przebiegu, objawów i momentu jej ujawnienia. Uwzględnia 5 podkategorii. Następnym działem jest pielęgnacja skóry atopowej. Zawiera informacje dotyczące pielęgnacji skóry dorosłych jak i dziecka, a także na temat kosmetyków i ich skuteczności czy wykorzystania naturalnych środków do pielęgnacji. Obejmuje 6 podkategorii. Czwartą kategorią są zakażenia skóry z AZS, która zawiera informacje o zakażeniach bakteryjnych. Posiada 1 podkategorie. Kolejnym działem jest różnicowanie AZS, który zawiera 3 podkategorie. Tematycznie obejmuje informacje o próbach odróżnienia atopowego zapalenia skóry od świerzbu oraz mylnej diagnozy lekarza w opinii internautów.

Następną kategorią jest diagnostyka AZS. Przypisane tu zostały informacje dotyczące sposobu wykrywania choroby oraz rozpoznanie choroby przez użytkowników bądź porady udania się na wizytę do specjalisty. Obejmuje 4 podkategorie. Siódmą kategorią jest leczenie. Zawiera informacje o lekach, ich działaniu, cenach, a także o leczeniu naturalnym. Również w tej kategorii znalazły się wypowiedzi rekomendujące lekarzy oraz zalecenia jakich udzielali lekarze pacjentom z AZS. Dział ten zawiera 11 podkategorii. Profilaktyka i styl życia to następna wyodrębniona kategoria zawierająca 8 podkategorii. Obszarem tematycznym obejmuje życie codzienne chorych, dietę, odzież i sposób jej odświeżania. Ostatnia kategoria - inne - zawiera informacje niepasujące do ww. działów. Posiada 5 podkategorii związanych m.in. z poleceniem aplikacji Dermaveel pomocnej w leczeniu choroby szczególnie u dzieci, polecanymi książkami/blogami/stronami internetowymi/artkułami, konkursami dotyczącymi kosmetyków oraz poradami ekspertów.

Treści zamieszczone na forach internetowych poddane analizie były w języku polskim. Do analizy ilościowej wykorzystano oprogramowanie Excel.

WYNIKI

Etiologia choroby

Spośród wątków zakwalifikowanych do tej grupy najczęściej występującym zagadnieniem była przyczyna powstania bądź konkretne pytanie jaki alergen uczula i wywołuje chorobę. Treści na ten temat występowały na 5 spośród 7 analizowanych portali.

Obraz kliniczny

Internauci w tym obszarze tematycznym najczęściej dzielili się swoimi spostrzeżeniami co do występujących u nich objawów bądź pytali jakie symptomy występują przy tej chorobie (na 6 z 7 analizowanych forów). Na 5 portalach znajdowały się posty z pytaniami o możliwość wyleczenia AZS. Odnośnie przebiegu choroby poruszany był także wątek wpływu pory roku na zaostrzenie choroby. Występował on na 3 spośród 7 analizowanych witryn.

Pielęgnacja skóry atopowej

Kategoria ta zawiera w większości informacje dotyczące pielęgnacji zarówno skóry dorosłej jak i dziecięcej, które pojawiły się na 6 z 7 analizowanych forów. Na wszystkich badanych portalach znajdowały się wpisy dotyczące polecanych kosmetyków, a także opinii na temat ich skuteczności w pielęgnacji skóry atopowej. Pojawiały się również dyskusje na temat wykorzystania naturalnych olejów (tj. konopny, arganowy czy lniany) do pielęgnacji - zamieszczone były one na 5 forach.

Zakażenia skóry z AZS

W tej kategorii zostały zawarte informacje o zakażeniach bakteryjnych głównie gronkowcem. Wypowiedzi na ten temat występowały na 4 witrynach.

Różnicowanie AZS

Internauci podejmowali próby rozpoznania objawów i dopasowania ich do obrazu klinicznego AZS bądź świerzbowca. Informacje te były obecne na 4 forach internetowych. W związku z wątpliwościami dotyczącymi diagnozowania choroby użytkownicy na 3 forach dzielili się własnymi doświadczeniami związanymi z nieprawidłową (w ich opinii) diagnozą lekarza, a przez co nieodpowiednim leczeniem.

Diagnostyka AZS

Występującym na większości analizowanych portali - 6 - był wątek na temat sposobu wykrywania choroby, tj. badań jakie należy wykonać. Internauci na 4 forach prosili o zdiagnozowanie ich objawów przez innych użytkowników. Natomiast na 6 forach użytkownicy radzili udać się na wizytę do lekarza alergologa bądź dermatologa w celu uzyskania profesjonalnej diagnozy choroby.

Leczenie

Internauci na wszystkich forach wymieniali się informacjami na temat zaleceń jakie otrzymali od swoich lekarzy w związku z leczeniem AZS. Również temat stosowania naturalnych leków bądź kosmetyków, a także leczenia ziołami występował na 7 portalach. Na 6 forach odnaleziono wątki dotyczące polecanych leków oraz ich skuteczności. Posty

Tabela I. Strony internetowe poddane analizie

Lp.	Fora internetowe	Ilość wątków o AZS	Ogólna ilość wątków
1	https://www.familie.pl	14	36 573
2	https://forum.interia.pl	4	1 286 816
3	http://forum.gazeta.pl	175*	163 134 426
4	https://www.atopowe.pl/kategorie/forum/	7	87
5	http://wizaz.pl/forum	44*	171 317
6	https://www.netkobiety.pl	8	100 258
7	https://www.ptca.pl	nie dotyczy	-
8	http://dyskusje24.pl	nie dotyczy	-
9	http://f.kafeteria.pl	31*	3 011 415
10	http://infozdrowie24.pl	nie dotyczy	-
11	https://www.babyboom.pl	11	24 088
12	https://www.poradnikzdrowie.pl	10	6 134
13	https://polki.pl	49*	198 875
14	https://www.mjakmama24.pl	10	12 458
15	https://lovi.pl	2	7 846
16	http://www.forumpediatryczne.pl	39*	12 304
17	https://www.vinted.pl	21	152 865
18	http://smykuj.pl	2	1 092
19	https://forum.abczdrowie.pl	52*	133 036
20	https://www.4lomza.pl	5	79
21	https://forum.trojmiasto.pl	13	748 511
22	https://www.maluchy.pl	13	69 370
23	https://www.termedia.pl	nie dotyczy	-
24	https://forum.o2.pl	42*	1 167 961
25	http://kobiecezdrowie.pl	7	4 903
26	http://www.beauty-forum.com.pl	nie dotyczy	-
27	https://www.mama-bloguje.com	1	347
28	https://natemat.pl	1	brak informacji
29	https://www.medme.pl	nie dotyczy	-
30	https://zambrow.org	2	11 152
31	http://naobcasach.pl	7	13 436
32	https://journals.viamedica.pl	nie dotyczy	-
33	https://www.zapytajpolozna.pl	1	4 155
34	http://www.sfd.pl	6	783 232
35	http://www.rossmann.pl	1	brak informacji
36	https://www.kfd.pl	1	568 380
37	https://forum.parenting.pl	31*	35 621
38	https://dziendobry.tvn.pl	nie dotyczy	-
39	http://www.dogomania.com	nie dotyczy	-
40	https://forumogrodnicze.info	1	34 734

nie dotyczy - strona internetowa nie jest forum / zawiera treści informacyjne / przekierowuje do innego wybranego forum / zawiera artykuły naukowe

* - fora wybrane do badania

dotyczące leczenia sterydami osób dorosłych pojawiły się na 6 forach, natomiast stosowanie ich u dzieci na 4. Osoby chore na AZS dyskutowały na forach również o cenach leków przez nich używanych oraz polecali tańsze bądź droższe produkty, które dla nich są skuteczne - 6 forów internetowych. Oprócz polecanych leków występowały także wątki, w których użytkownicy rekomendowali lekarzy lub prosili o taką rekomendację. Odbywało się to na 5 z 7 analizowanych forów.

Profilaktyka i styl życia

Jednym z poruszanych wątków w tej kategorii była dieta, zarówno u osób dorosłych - 4 fora, dzieci - 5 forów jak i u matek karmiących piersią dzieci z atopowym zapaleniem skóry - 2 fora. Najczęściej, bo na 6 forach internauci poruszali temat proszku do prania dla atopików, a na 4 forach dyskutowali o odzieży jaką powinni nosić chorzy na AZS. Internauci pytali także czego unikać w życiu codziennym i uzyskiwali często porady jak, np. unikanie długich kąpiei, alergenów czy obecności dywanów, które są dobrym siedliskiem kurzu i zarazków. Informacje te znajdowały się na 5 portalach.

Inne

W tej kategorii zawarte zostały podkategorie, które nie pasowały do wyżej wymienionych. Tematy tu zawarte dotyczyły m.in. polecanych artykułów, książek, blogów bądź innych stron internetowych, które zawierały pożyteczne informacje na temat choroby. Porady te występowały na wszystkich analizowanych forach. Na większości portalach - 5 - wspomniano o aplikacji Dermaveel przeznaczonej dla atopików, jako dobrym sposobie w walce z chorobą u dzieci.

Zbiornicze wyniki badania zostały przedstawione w tabeli II.

DYSKUSJA

Badanie forów internetowych pod kątem zamieszczanych informacji na temat atopowego zapalenia skóry stanowi nowe podejście do problemu. Wśród dotychczas dostępnych badań obejmujących tematykę AZS nie ma takich, które przedstawiałyby podobne wyniki. Dostępne publikacje koncentrują się na epidemiologii, patogenezie oraz leczeniu. Perspektywa pacjenta jest prezentowana poprzez badania dotyczące jakości życia osoby chorej na AZS.

Fora internetowe dają dużą swobodę w kwestii zamieszczania na nich informacji. Forma wypowiedzi nie musi przybierać kształtu naukowego. Potoczny charakter komentarzy jest bardziej przystępny dla użytkowników. Najwięcej zagadnień dotyczących AZS było dostępnych na forach poświęconych różnej problematyce, np. dotyczącej urody, kuchni, dzieci, pracy czy zdrowia. Dwa portale wyróżniały się spośród wszystkich analizowanych. Jeden istotnie większą liczbą wątków o AZS, a drugi sposobem wyszukiwania informacji (umożliwiał wyszukiwanie zaawansowane).

Najczęściej poruszonym tematem na analizowanych forach było leczenie i pielęgnacja skóry atopowej. Internauci polecają dużo produktów oraz oceniają ich skuteczność. Pacjenci po zastosowaniu tego samego preparatu odnoszą różne efekty działania po jego zastosowaniu. Dlatego internauci twierdzą, że stosują „metodę prób i błędów” w poszukiwaniu odpowiedniego kosmetyku czy leku. Od-

nośnie pielęgnacji skóry *American Academy of Dermatology* (AAD) w swoich wytycznych dotyczących AZS zaleca stosowanie środków nawilżających skórę. Dzięki ich nakładaniu na skórę następuje zmniejszenie występowania uciążliwych objawów choroby. Internauci wspominali również o stosowaniu olejów do natłuszczenia skóry lub innych dodatków do kąpiei. Nie jest to jednak rekomendowane przez AAD z powodu braku wystarczających dowodów naukowych [19]. Bardzo mało jest wypowiedzi wskazujących, że dany preparat został polecony lub przepisany przez lekarza. W związku z tym mało jest informacji dotyczących bezpośrednio *compliance*. Nie można jednoznacznie określić przyczyny tak dużej ilości postów związanych z szukaniem skutecznego leku czy kosmetyku. Kardas w swojej pracy wymienia kilka czynników wpływających na *compliance*, są to m.in.: niski status ekonomiczny, długość trwania choroby czy też działania niepożądane bądź nieskuteczność środków [20]. Poszukiwanie odpowiedniego produktu może również wiązać się z chęcią szybkiego ograniczenia objawów, które mogą wpływać również na sferę fizyczną i psychiczną. Badanie Kasznia-Kocot i wsp. pokazuje, że wśród ankietowanych wszystkim towarzyszyło swędzenie skóry, 68,9% respondentów wskazała bolesność, 85,9% pieczenie i 73,2% mrowienie skóry [21]. Natomiast Mikołajczyk i wsp. dowodzą, że pacjenci oceniający swój wygląd zazwyczaj jako nieatrakcyjny przez występujące zmiany skórne mają obniżoną jakość życia [22]. Ważnym aspektem jest też cena produktu leczniczego oraz do pielęgnacji. Internauci częściej polecają tańsze, ale równie dobrze działające środki, rzadziej droższe. Badanie Kasznia-Kocot i wsp. potwierdza wpływ wydatków na kosmetyki i leki na budżet domowy 97% badanych. Co więcej, kobiety w większym stopniu odczuwały poniesione koszty, może się to wiązać z niższymi zarobkami lub większą dbałością o wygląd [21].

Wątki na forach najczęściej zaczynają się od długiego opisu historii swojej choroby. Można stwierdzić, że portale są pewnego rodzaju „grupą wsparcia” dla osób chorych. Eckert i wsp. wskazują, że osoby chore na atopowe zapalenie skóry częściej skarżą się na problemy ze snem (31,2%), depresję (31,2%) oraz lęk (30,8%) wobec chorych na łuszczycę [23]. Natomiast inne badania wskazują, że pacjenci czują się sfrustrowani - 47%, wstydzą się lub są niezadowoleni ze swojego wyglądu (odpowiednio 39% i 35%) [24]. Wszystko to wpływa na stan emocjonalny chorego. Na jednym z forów został poruszony wątek o założeniu stowarzyszenia osób chorych na AZS. Tworzenie takich grup wsparcia pozytywnie wpływa na samopoczucie psychiczne chorego, a tym samym na przebieg leczenia. Terapią uzupełniającą w leczeniu atopowego zapalenia skóry mogą być warsztaty edukacyjne rekomendowane przez AAD. Wymienia tu np.: programy edukacyjne czy filmy video, które dostarczą choremu odpowiednich informacji przez co łatwiej będzie mu zrozumieć istotę choroby, a tym samym wpłynie to pozytywnie na jego samopoczucie [25].

Odrębną grupę stanowią rodzice głównie matki dzieci chorujących na AZS. Najczęściej poruszają tematy o pielęgnacji skóry dziecka oraz ich diety. Dieta eliminacyjna zastosowana u dziecka chorego na AZS, opierająca się tylko na wynikach badań alergicznych, nie jest uznana za działanie prewencyjne przez AAD. Jak również nie rekomenduje się używania probiotyków i suplementów, gdyż dostępne dowody naukowe są niespójne [25]. Głównie rodzice dyskutują o występującym świądzie zaburzającym sen dziecka oraz uporczywym drapaniu powodującym niekiedy rany na

Tabela II. Informacje na temat AZS zamieszczane na forach podzielone według kategorii

		http://forum.gazeta.pl	https://forum.abczdrowie.pl	https://polki.pl	http://wizaz.pl	https://forum.o2.pl	https://f.kafeteria.pl	https://forum.parenting.pl	RAZEM
ETIOLOGIA CHOROBY	jakie są przyczyny powstania/ co uczula?	1	1	1	1	0	0	1	5
	RAZEM	1	1	1	1	0	0	1	5
OBRAZ KLINICZNY AZS	kiedy ujawnia się AZS?	1	1	0	0	0	0	0	2
	opis objawów AZS jakie występują	1	1	0	1	1	1	1	6
	pora roku a zaostrzenie choroby	1	0	1	0	0	0	1	3
	czy AZS da się wyleczyć?	1	1	1	0	1	1	0	5
	przebieg ciąży kobiety z AZS	1	0	0	0	0	0	1	2
	RAZEM	5	3	2	1	2	2	3	18
	PIELĘGNACJA SKÓRY ATOPOWEJ	pielęgnacja dojrzałej skóry atopowej	1	1	1	1	0	1	1
jak pielęgnować skórę dziecka z AZS?		1	0	1	1	1	1	1	6
polecane kosmetyki do pielęgnacji skóry atopowej		1	1	1	1	1	1	1	7
skuteczność używanych kosmetyków do pielęgnacji skóry atopowej		1	1	1	1	1	1	1	7
kosmetyki do makijażu		0	1	0	1	0	0	0	2
stosowanie olejów do natłuszczenia skóry		1	0	1	1	0	1	1	5
RAZEM		5	4	5	6	3	5	5	33
ZAKAŻENIA SKÓRY Z AZS		zakażenie bakteryjne przy AZS	0	0	1	1	0	1	1
	RAZEM	0	0	1	1	0	1	1	4
RÓŻNICOWANIE AZS	świerzb czy AZS?	1	1	0	0	1	0	1	4
	skaza białkowa i AZS	0	1	1	0	0	0	0	2
	nietrafiona diagnoza lekarza	0	1	1	0	0	1	0	3
	RAZEM	1	3	2	0	1	1	1	9
DIAGNOSTYKA AZS	jakie badania? /jak diagnozować	1	0	1	1	1	1	1	6
	diagnoza lekarza o AZS	1	0	0	1	1	0	0	3
	prośba o diagnozę internautów	1	1	0	0	0	1	1	4
	porada wizyty u lekarza	1	1	0	1	1	1	1	6
	RAZEM	4	2	1	3	3	3	3	19

LECZENIE	zalecenia lekarskie przy AZS	1	1	1	1	1	1	1	7
	polecane leki na AZS	1	1	1	1	0	1	1	6
	skuteczność używanych leków	1	1	1	1	0	1	1	6
	maści robione w aptece	0	1	1	0	0	0	1	3
	sterydy w leczeniu AZS u dorosłych	1	1	1	0	1	1	1	6
	sterydy w leczeniu AZS u dzieci	1	0	0	0	1	1	1	4
	leczenie naturalne/ naturalne kosmetyki/ ziołolecznictwo	1	1	1	1	1	1	1	7
	zabiegi kosmetyczne/sanatoria	0	0	0	1	1	0	1	3
	jakie leki bez recepty?	0	0	0	0	1	0	1	2
	ceny leków	0	1	1	1	1	1	1	6
	polecani lekarze	1	0	1	1	0	1	1	5
RAZEM	7	7	8	7	7	8	11	55	
PROFILAKTYKA I STYL ŻYCIA	dieta osoby chorej na AZS/dieta eliminacyjna	1	0	1	1	1	0	0	4
	dieta matki karmiącej piersią dziecko chore na AZS	1	0	0	0	0	1	0	2
	dieta dziecka z AZS	1	1	0	0	1	1	1	5
	czego unikać w życiu codziennym	0	0	1	1	1	1	1	5
	odzież specjalna dla atopików	1	1	0	1	0	0	1	4
	jaki proszek do prania?	1	0	1	1	1	1	1	6
	zmiana klimatu dla atopika	1	0	0	0	0	0	0	1
	wakacje z dzieckiem chorym na AZS	1	0	0	0	0	0	0	1
RAZEM	7	2	3	4	4	4	4	28	
INNE	aplikacja Dermaveel dla osób chorych na AZS	1	0	1	0	1	1	1	5
	polecane artykuły/strony internetowe/ fora/ blogi	1	1	1	1	1	1	1	7
	porada eksperta	0	1	0	0	0	1	0	2
	konkurs/ testowanie kosmetyków	0	0	0	0	0	1	0	1
	stowarzyszenie atopików	0	0	0	0	0	1	0	1
RAZEM	2	2	2	1	2	5	2	16	

skórze. Kwestią sporną jest używanie sterydów w leczeniu dziecka. Przeważająca większość rodziców krytykuje taki sposób leczenia. AAD zaleca stosowanie miejscowych kortykosteroidów jednak wyłącznie u osób chorych na AZS, u których nie ma poprawy po zastosowaniu monoterapii przy użyciu emolientów oraz odpowiedniej pielęgnacji skóry [19]. Badanie Shariat i wsp. pokazuje, że rodzice potwierdzają bardzo duży wpływ występowania swędzenia i drapania (33,96%) oraz zaburzenia snu (9,43%) na jakość życia dziecka [26]. Choroba dziecka wpływa również na jakość życia innych członków rodziny. Przejawia się to, np. ciągłą opieką, poniesionymi kosztami, a czasami koniecznością zmiany bądź odejścia z pracy. Ponadto członkowie

rodziny z czasem czują się przemęczeni, mają problemy ze snem oraz zaburzenia emocjonalne [5, 27].

Analiza forów internetowych wskazuje na istnienie kilku rodzajów użytkowników. Najbardziej aktywną grupę stanowią rodzice. Druga grupa, to osoby, u których AZS się dopiero ujawnił poszukujące jak najwięcej informacji na temat choroby. Trzecią grupą są osoby chore od jakiegoś czasu. Zarówno te, które chętnie udzielają porad dotyczących życia codziennego z atopią jak i chorzy szukający pomocy odnośnie leczenia, które w ich opinii nie przynosi żadnego efektu.

WNIOSKI

1. Fora internetowe stanowią źródło wiedzy na temat atopowego zapalenia skóry. Najczęściej udzielającą się grupą są rodzice, następnie osoby, u których choroba się dopiero ujawniła oraz osoby chorujące przez dłuższy czas.
2. Informacje szukane na forach najczęściej dotyczą leczenia i pielęgnacji skóry atopowej. Przyczyny poszukiwania informacji o lekach lub kosmetykach na portalach zamiast u specjalisty są nieznanne.
3. Koszty poniesione w wyniku leczenia i pielęgnacji stanowią duże obciążenie budżetu domowego. Dlatego cena produktów leczniczych odgrywa ważną rolę dla użytkowników.
4. Atopowe zapalenie skóry jest chorobą obniżającą jakość życia zarówno osoby chorej jak i członków jej rodziny. Wpływa na stan fizyczny jak i psychiczny pacjentów, a fora internetowe stały się pewnego rodzaju grupą wsparcia.

Piśmiennictwo

1. Matricardi PM. The allergic epidemic. (in) Global atlas of allergy. Akdis CA, Agache I (Ed.). European Academy of Allergy and Clinical Immunology 2014: 112-14.
2. Boguniewicz M. Postępy w rozumieniu zespołu atopowego zapalenia skóry: drobnoustroje i makrolaktony. *Alergia Astma Immunologia* 2004; 9: 169-73.
3. Pawankar R, Canonica GW, Holgate ST, Lockey RF (Ed.). Allergic Diseases as a Global Public Health Issue. (in) White book on allergy. World Allergy Organisation, United Kingdom 2011: 11-20.
4. Waszczykowska E. Choroby alergiczne skóry i różnicowanie. *Prz Alergol* 2005; 2: 24-9.
5. Kłudkowska J, Nowicki R. Wpływ atopowego zapalenia skóry na jakość życia pacjentów i ich rodzin. *Alergia Astma Immunologia* 2013; 18: 21-4.
6. Asher MI, Montefort S, Bjorksten B, et al. Worldwide time trends in the prevalence of symptoms of asthma, allergic rhinoconjunctivitis, and eczema in childhood: ISAAC Phases One and Three repeat multicountry cross-sectional surveys. *Lancet* 2006; 368: 733-43.
7. Odhiambo JA, Williams HC, Clayton TO, et al. Global variations in prevalence of eczema symptoms in children from ISAAC Phase Three. *J Allergy Clin Immunol* 2009; 124: 1251-8.
8. Nutten S. Atopic dermatitis: global epidemiology and risk factors. *Ann Nutr Metab* 2015; 66: 8-16.
9. Sybilski AJ, Raciborski F, Lipiec A, et al. Atopic dermatitis is a serious health problem in Poland. Epidemiology studies based on the ECAP study. *Post Dermatol Alergol* 2015; 32: 1-10.
10. Drzewiecka S, Nowakowska I, Piguła B i wsp. Opinie obecnych i przyszłych pacjentów o Internecie jako marketingowym źródle informacji o podmiocie leczniczym. *Pielęg Pol* 2017; 3: 501-5.
11. Korczak K. Internet jako źródło informacji o zdrowiu i chorobach. (w) *Przedsiębiorczość i zarządzanie*. Patora R, Kolańska-Morawska K (red.). Wyd. SAN, Łódź-Warszawa 2017: 305-16.
12. Knol-Michałowska K. Internet jako źródło informacji o zdrowiu – wady i zalety dla relacji lekarz-pacjent. *Perspektywa pacjentów*. *Hygeia Public Health* 2014; 49: 389-97.
13. Furmankiewicz M, Ziuziański P. Rola Internetu w autodiagnozie i samoleczeniu: szanse i zagrożenia. (w) *Rola informatyki w naukach ekonomicznych i społecznych. Innowacje i implikacje interdyscyplinarne*. Zieliński ZE (red.). Wyd. Wyższej Szkoły Handlowej, Kielce 2014: 61-72.
14. Komunikat z badań: Zdrowie online. Centrum Badań Opinii Społecznej (CBOS), Warszawa 2016: 148.
15. Population Health Methods: Content Analysis, Columbia University's Mailman School of Public Health. Dostępne na: <https://www.mailman.columbia.edu/research/population-health-methods/content-analysis> [07.09.2018].
16. Elo S, Kyngäs H. The qualitative content analysis process. *J Adv Nurs* 2008; 62: 107-15.
17. Search Engine Market Share in Europe – August 2018. Statcounter Globalstats. Dostępny na: <http://gs.statcounter.com/search-engine-market-share/all/europe> [28.08.2018].
18. Jak działają algorytmy wyszukiwania? Dostępny na: <https://www.google.com/intl/pl/search/howsearchworks/algorithms/> [17.10.2018].
19. Eichenfield LF, Tom WL, Berger TG, et al. Guidelines of care for the management of atopic dermatitis: section 2. management and treatment of atopic dermatitis with topical therapies. *J Am Acad Dermatol* 2014; 71: 116-32.
20. Kardas P. Przyczyny nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych. (w) *Nieprzestrzeganie zaleceń terapeutycznych. Od przyczyn do praktycznych rozwiązań. Podręcznik dla lekarzy i studentów kierunków medycznych*. Gaciong Z, Kardas P (red.). Wyd. Index Copernicus, Warszawa 2015: 35-44.
21. Kasznia-Kocot J, Reichmann K, Wypych-Ślusarska A. Wybrane aspekty jakości życia w atopowym zapaleniu skóry. *Medycyna Środowiskowa - Environmental Medicine* 2014; 17: 42-51.
22. Mikołajczyk J, Rzepa T, Król J, et al. Body image assessment and quality of life in patients with atopic dermatitis. *Clin Dermatol Rev* 2017; 104: 92-102.
23. Eckert L, Gupta S, Amand C, et al. Impact of atopic dermatitis on health-related quality of life and productivity in adults in the United States: An analysis using the National Health and Wellness Survey. *J Am Acad Dermatol* 2017; 77: 274-9.
24. Christie L, Carroll, MD, Balkrishnan R, et al. The Burden of Atopic Dermatitis: Impact on the Patient, Family, and Society. *Pediatr Dermatol* 2005; 22: 192-9.
25. Sidbury R, Tom WL, Bergman JN, et al. Guidelines of care for the management of atopic dermatitis: section 4. prevention of disease flares and use of adjunctive therapies and approaches. *J Am Acad Dermatol* 2014; 71: 1218-33.
26. Shariat M, Kalmarzi RN, Hasani SA, et al. The Impact of Atopic Dermatitis on the Quality of Life Children in Sanandaj, Western Iran. *Int J Pediatr* 2018; 6: 7003-11.
27. Ben-Gashir MA, Seed PT, Hay RJ. Are quality of life and diseases severity related in childhood atopic dermatitis? *J Eur Acad Dermatol Venerol* 2002; 16: 455-62.